

کربلا، نماد آزادی و حقیقت

پیدایش سرزمین کربلا به دوران بابلی‌ها بازمی‌گردد. در آن زمان این سرزمین مجموعه‌ای از روستاها بوده است که برای بابلی‌ها تقدس خاصی داشته است و آنها مردگان‌شان را در این سرزمین دفن می‌کردند. نام «کربلا» در آن عصر، «کرب ایلا» بود که در زبان بابلی به معنی «خانه خدا» است.

نگاهی به تاریخ و نحوه ساخت حرم امام حسین (ع)

کربلا، نماد آزادی و حقیقت

جام جم آنلاین: پیدایش سرزمین کربلا به دوران بابلی‌ها بازمی‌گردد. در آن زمان این سرزمین مجموعه‌ای از روستاها بوده است که برای بابلی‌ها تقدس خاصی داشته است و آنها مردگان‌شان را در این سرزمین دفن می‌کردند. نام «کربلا» در آن عصر، «کرب ایلا» بود که در زبان بابلی به معنی «خانه خدا» است.

یکی دیگر از نام‌های کربلا «کور بابل» بوده است و معنای آن به زبان عربی یعنی مجموعه‌ای از روستاهای بابلی. بسیاری از پژوهشگران معتقدند که کربلا به سان مادر بسیاری از روستاهایی بود که در حد فاصل شام و فرات قرار داشته‌اند و نیز مادر تمدن‌های بین‌النهرین بوده که مرکز عبادت در آن زمان نیز تلقی می‌شد.

این سرزمین به دلیل موقعیت آب و هوایی و حاصلخیز بودن خاکش شاهد بسیاری از اقوام مختلف در طول تاریخ بوده است که از جمله آنان می‌توان به کلدانی‌ها، تنوخیین و لخمیین و مناذره اشاره کرد.

نام‌های قدیمی

کربلا نام‌های متعددی در تاریخ داشته که از آن جمله می‌توان به «الطف» اشاره کرد که به معنی «لطیف‌ترین» است. این نام به این دلیل برای کربلا انتخاب شده که این سرزمین در حاشیه رودخانه علقمی که شعبه‌ای از فرات بوده است، مستقر بود و آب کربلا نیز از این شعبه تأمین می‌شد.

از دیگر نام‌های ثبت شده کربلا در تاریخ، نینوا، شفییه، عقر، نواویس، عین‌التمر و ام‌القری است. اما این سرزمین از زمانی شهرت تاریخی خود را به دست آورد که امام حسین (ع) و خاندان و صحابه وی در سال 61 هجری قمری مصادف با 680 میلادی در این سرزمین به شهادت رسیدند.

تاریخ بارگاه امام حسین (ع)

اولین علامت بارگاه امام حسین (ع) از سوی قبیله بنی‌اسد که در نزدیکی کربلا سکنی گزیده بودند بنا نهاده شد. آنها مراسمی خاص برای به خاک سپردن سید الشهدا (ع) برگزار کردند و علامتی بر قبر شریف وی گذاشتند که سایبانی کوچک بر قبر حضرتش بود. با بر سر کار آمدن مختار بن ابی عبیده ثقفی که حکومتش را به نام خونخواهی از قاتلان حسین (ع) در کوفه برقرار کرده بود، این بارگاه پیش از پیش مورد توجه قرار گرفت.

از آن به بعد شیعیان رهسپار زیارت قبر شریف امام حسین (ع) و اهل بیت و صحابه آن حضرت شدند و این قبر به قبله‌گاهی برای شیعیان بخصوص در کوفه، مدائن و شهر بصره تبدیل شد و مختار در آن زمان بنایی در اطراف قبر شریف امام حسین (ع) ساخت و روستایی در آن منطقه تشکیل شد.

دشمنی خلفا و محبت مردم

حرم حسینی در طول تاریخ از یکسو همیشه مورد دشمنی خلفا و کژدینان و از طرف دیگر مورد علاقه مردم بوده است و در آغاز حکومت عباسی‌ها، زمینه برای زیارت قبر شریف امام حسین (ع) از سوی مسلمانان فراهم شد و این روال ادامه داشت تا زمان هارون‌الرشید، پنجمین خلیفه عباسی که در سال 193 هجری قمری قبر شریف امام حسین (ع) و تمامی خانه‌های اطراف آن را ویران کرد.

پس از هارون‌الرشید، بنایی دیگر بر آرامگاه امام سوم شیعیان ساخته شد که تا سال 233 هجری قمری یعنی به خلافت رسیدن متوکل عباسی بر جای ماند، اما متوکل عباسی پای خود را در همان مسیری گذاشت که هارون‌الرشید گذاشته بود و سیاست حکومت خود را، سیاست دشمنی با اهل بیت قرار داد. متوکل عباسی که عشق و محبت به حسین (ع) را ریشه در حب اهل بیت می‌دانست و طاقت

دیدن افزایش زائران گسترده بارگاه امام حسین(ع) را نداشت، دستور منهدم ساختن قبر شریف امام حسین(ع) و تمامی خانه‌های اطراف آن را صادر کرد و زیارت امام حسین(ع) را ممنوع کرد.

متوکل عباسی تمام آن منطقه را زیر و رو کرد و سپس سراسر آن منطقه را پر از آب کرد. در تاریخ این واقعه ثبت شده است که شخصی به نام «#دیزج» که یهودی‌الاصل بود، مأمور متوکل عباسی برای کشتن زائران امام حسین(ع) شده بود. این شخص مأموریت آن را داشت که هر زائری را که برای زیارت قبر امام حسین(ع) به آن مناطق پا می‌گذاشت، از دم تیغ بگذراند. بعد از آن که متوکل عباسی در سال 247 هجری به هلاکت رسید، بار دیگر بنای بسیار بزرگی بر مزار امام حسین(ع) ساخته شد به گونه‌ای که این بنا آنقدر ارتفاع داشت که مردم از دور دست آن را تشخیص می‌دادند و برای زیارت به سوی آن رهسپار می‌شدند. از آن به بعد بسیاری از علویان توانستند خانه‌های خود را در نزدیکی قبر شریف امام حسین(ع) در کربلا بنا نهند که در راس آنان «#ابراهیم المجاب بن محمد العابد بن الامام موسی بن جعفر(ع)» قرار داشت و او اولین علوی بود که در سرزمین کربلا سکنی گزید و این حادثه در سال 247 هجری اتفاق افتاد.

عشق ایرانیان

پس از تاسیس دولت آل بویه، عضدالدوله در سال 379 هجری قمری، ضریحی از عاج برای قبر شریف امام حسین(ع) ساخت و با بنا نهاده شدن بارگاهی جدید برای سیدالشهدا، بازارها و خانه‌های بیشتری در اطراف آن ساخته و شهر کربلا با دیوارهایی بزرگ احاطه شد. این شهر در زمان عضدالدوله بسیار پر رونق و از لحاظ دینی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و ادبی به شهری بسیار مشهور تبدیل شد.

بعد از انقراض حکومت آل بویه، سلجوقیان بر سر کار آمدند که سیاست سلجوقیان نیز بر اهمیت گذاشتن نسبت به عتبات مقدسه قرار گرفت. در آن زمان سلطان ملک شاه سلجوقی و وزیر آن نظام‌الملک در سال 553 هجری قمری دیوارهایی بنا نهاده شده و ساختمان‌های حرم شریف امام حسین(ع) را بازسازی کردند و خلیفه «#مفتی» خود شخصا به زیارت قبر امام حسین(ع) رهسپار شد و پس از آن دیگر خلفا نیز از این سیاست تبعیت کردند و به زیارت حرم حسینی رهسپار می‌شدند، به طوری که خلیفه ناصرالدین‌الله و المستعصم و المستنصر نیز قبر شریف امام حسین(ع) را زیارت کردند.

نکته: حرم امام حسین(ع) با این که در طول تاریخ از سوی حاکمان ستمگر و کژدینان مورد دشمنی قرار گرفته و بارها تخریب گردیده، اما همیشه به سرعت و به بهترین شکل از سوی مردم مسلمان بازسازی شده است
زمانی که شاه اسماعیل صفوی در سال 914 هجری بغداد را فتح کرد، خود شخصا برای زیارت قبر شریف امام حسین(ع) راهی کربلا شد و دستور داد که ضریحی از طلا برای قبر شریف امام حسین(ع) ساخته شود. او همچنین 12 چلچراغ طلا به قبر شریف امام حسین(ع) هدیه و دستور ساخت صندوقی از نقره خالص را برای بارگاه صادر کرد. وی همچنین بارگاه امام حسین(ع) را با فرش‌های بسیار گرانبه‌ایم‌آراست. شاه اسماعیل صفوی به مدت یک شب در حرم امام حسین(ع) اعتکاف کرد و پس از آن راهی زیارت قبر امام علی(ع) در نجف اشرف شد. در عهد قاجار، 3 بار گنبد امام حسین(ع) طلاکاری شد و آغامحمدخان، موسس قاجاریه در ایران خود شخصا در سال 1207 هجری گنبد امام حسین(ع) را طلاکاری کرد. فتحعلی شاه قاجار نیز به دلیل آن که طلای گنبد امام حسین(ع) سیاه شده بود، برای دومین بار مجدداً به طلاکاری این گنبد اقدام کرد. در سال 1216 هجری کربلا و حرم امام حسین(ع) مورد هجوم وحشیانه گروهی از وهابیون به رهبری سعود ابن عبدالعزیز قرار گرفت. وی در روز عید غدیر این شهر را به محاصره درآورد و اکثر اهالی آن را چه آنانی که در بازار بودند و چه آنانی را که به خانه‌های خود پناه بردند، از دم تیغ گذراند.

سعود ابن عبدالعزیز در آن زمان با بیش از 12 هزار سرباز وارد شهر کربلا شد و پس از کشتن بسیاری از ساکنان این شهر، صندوق‌های قبر شریف امام حسین(ع) را که انبوهی از طلا و پول و اشیای گرانبه‌ای هدیه شده بود، به تاراج برد.

کربلا از زبان مورخان

ابن بطوطه، تاریخدان بزرگ عرب اینچنین زیارت خود از کربلا را در سال 726 هجری یا 1307 میلادی توصیف می‌کند: من در زمان حاکمیت سلطان سعید بهادرخان بن خدابنده عازم زیارت کربلا شدم.

این شهر، شهر کوچکی بود که اطراف آن را نخلستان‌های بسیار زیبا فرا گرفته بود و رودخانه فرات خاک این شهر را به حاصلخیزترین خاک تبدیل کرده بود. این شهر، شهر بسیار زیبایی بود که بارگاه مقدس امام حسین(ع) به آن قداست و حرمتی دیگر می‌داد. هیچ کس وارد حرم امام حسین(ع) نمی‌شد، مگر آن که از درگاه وی رخصت می‌خواست. بارگاه این قبر شریف مزین به نقره بود و پرده‌های آن از حریر.

پدرو تکسرا، مورخ اسپانیایی که در سال 1604 میلادی و 1024 هجری از کربلا دیدن کرده بود، از این دیدار چنین می‌گوید: این شهر 4000 خانه دارد و ساکنان آن اکثراً عرب و نیز ایرانی و ترک هستند. بازارهای بسیار بزرگ و انبوهی دارد. در این شهر مکان‌هایی خاص ساخته شده است که به صورت رایگان به زائران این شهر غذا توزیع می‌کنند. حرم امام حسین از مهم‌ترین مناطق کربلا به شمار می‌رود و مسلمانان از شهرهای مختلف راهی زیارت قبر امام حسین می‌شوند.

این مورخ اسپانیایی همچنین از ساقیان حرم امام حسین(ع) می‌نویسد که برای کسب ثواب و اجر الهی به صورت رایگان آب به مردم می‌دادند و نیز شب‌هایی به شهادت رسیدن امام حسین(ع) را احیا می‌کردند؛ به گونه‌ای که در این شب‌ها به دلیل انبوهی تعداد زائران خیمه‌هایی برای آنها در اطراف حرم بنا نهاده می‌شد.

نقشه ساختمان حرم امام حسین(ع)

محل دفن حضرت امام حسین(ع) یا همان گودال قتلگاه، اکنون دارای سقفی است که روی آن صندوقی نهاده شده است. ضریح متبرک این بارگاه در میان روضه منوره قرار گرفته که همان نیز در بین مسجد (مسجد بالا سر و مسجد پشت سر) و در طرف پایین پا در زاویه روضه قبور شهداست. این مجموعه هم‌اکنون حرم امام حسین(ع) را تشکیل می‌دهد و حرم نیز میان رواق و رواق در وسط صحن است. ضریح مقدس در وسط واقع است و از نقره خالص ساخته شده که در پیش روی آن با طلا و به خط نسخ نوشته شده: «ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احياء عند ربهم يرزقون» و در بالای سر، «آیه نور» نوشته شده است. صحن مطهر حسین(ع) دارای هفت باب است که عبارتند از: باب قبله که ساعتی بر فراز آن نصب است، باب قاضی‌الحاجات، باب زینبیه که در حدود تل زینبیه قرار دارد، باب سلطانی، باب بازار بزازها، باب سدره که در شمال صحن بوده و به بازار و اطراف راه دارد و باب صافی که به در بین‌الحرمین نیز معروف است.

حضرت امام جعفر صادق علیه‌السلام فرمود: «نماز در چهار مکان کامل خوانده می‌شود: مسجدالحرام (مکه)، مسجدالرسول(مدینه)، مسجد کوفه، و حرم امام حسین علیه‌السلام.»

ضریح شش گوشه

در میان اقوال مورخان درباره چگونگی دفن حضرت سیدالشهداء و یاران باوفای آن حضرت اندک تفاوتی، دیده می‌شود.

شیخ مفید پس از ذکر اسامی 17 نفر از شهیدان بنی‌هاشم که همگی از برادران و برادرزادگان و عموزادگان امام حسین(ع) بودند، می‌فرماید: آنان پایین پای آن حضرت در یک قبر (گودی بزرگ) دفن شدند که هیچ اثری از آن نیست و فقط زائران با اشاره به زمین در طرف پای امام(ع) آنان را زیارت می‌کنند و علی بن الحسین(ع) (علی‌اکبر) از جمله آنان است، برخی گفته‌اند: محل دفن علی‌اکبر نسبت به قبر امام حسین(ع) نزدیک‌ترین محل است.

شیخ همچنین می‌گوید: پس از بازگشت عمر بن سعد از کربلا، جماعتی از بنی‌اسد که در غاصریه سکونت داشتند، آمده و بر پیکر امام حسین(ع) و یارانش نماز گذاردند و آن حضرت را همان جایی که الان قبر اوست، دفن کردند و علی ابن الحسین (علی‌اکبر ع) را در پایین پای پدر به خاک سپردند، سپس برای دیگر شهیدان از اهل بیت و اصحاب، حقیقه‌ای کردند و همه آنان را در آن به صورت دسته جمعی دفن کردند و عباس بن علی(ع) را در راه غاصریه، در همان محلی که به شهادت رسید و اکنون قبر اوست به خاک سپردند.

امیرحسین بلاغت / جام جم